

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Krzysztof Sobierajski
Sędziowie:	SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Marek Boniecki (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Wilczura

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa Stowarzyszenia (...) w K.

przeciwko Skarbowi Państwa – Prezydentowi Miasta K.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 24 marca 2015 r. sygn. akt I C 1943/14

1. oddala apelację;

2. zasądza od strony powodowej na rzecz Skarbu Państwa- Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 5 400zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Krzysztof Sobierajski SSA Marek Boniecki

Sygn. akt I ACa 1080/15

Uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 19 listopada 2015 r.

Powodowe Stowarzyszenie (...) w K. domagało się zobowiązania pozwanego Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta K. do złożenia oświadczenia następującej treści: „Prezydent Miasta K. działający jako Starosta (...) reprezentujący Skarb Państwa oświadcza, że Skarb Państwa nabył od likwidatora Stowarzyszenia (...) w K. aktem notarialnym

sporządzonym w (...) w K. w dniu 3.07.1951 r. za Rep. Nr (...) nieruchomości opisaną w tym akcie następująco: W księdze wieczystej dla gminy katastralnej K. D. (...) (...) wpisane jest prawo własności nieruchomości objętej dotąd wykazem hipotecznym liczba (...) obejmującym działki liczby katastralne (...)budowlana, 190 budowlana, (...)budowlana,(...)ogród, (...)ogród o łącznym obszarze według stanu katastralnego siedemdziesiąt dwa ary sześćdziesiąt dwa całych i jedna dziesiąta część metra kwadratowego – na rzecz Stowarzyszenia (...) w K. na podstawie kontraktu kupna-sprzedaży z daty K. dnia dwudziestego trzeciego maja tysiąc osiemsetnego dziewięćdziesiątego szóstego roku. Nieruchomość powyższa położona jest w K. przy ul. (...) liczby orientacyjne jedenaście i trzynaście, stanowi na gruncie jedną całość i składa się z placów budowlanych, podwórzy, ogrodu i całego kompleksu budynków murowanych. Wyrokiem z dnia 11 grudnia 1990 r., sygn. I C 591/90, Sąd Wojewódzki w Krakowie unieważnił umowę – akt notarialny sporządzony w biurze notarialnym przy ul. (...), Nr Rep. (...). Prezydent Miasta K. oraz Stowarzyszenie (...) w K. oświadczają zgodnie, że nieruchomości opisane w treści aktu notarialnego z dnia 3.07.1951 r. Rep. (...), uregulowane są obecnie w dwóch księgach wieczystych o numerach: (...) – dla działki ewid. nr (...) oraz (...) dla działek ewid. o nr:(...) Wobec treści wyroku z dnia 11.12.1990 r. Sądu Wojewódzkiego w Krakowie sygn. I C 591/90 Prezydent Miasta K. działając jako Starosta (...) przenosi nieodpłatnie na rzecz Stowarzyszenia (...) w K. zarejestrowanego w KRS (...), Regon (...), własność opisanych nieruchomości, których stan prawny uregulowany jest w księgach wieczystych o nr (...), a Stowarzyszenie (...) oświadcza, że własność tych nieruchomości przyjmuje. Strony zgodnie uznają, że przeniesienie własności stało się skuteczne z dniem 31 grudnia 1990 r., a przeniesienie ze Skarbu Państwa na rzecz Stowarzyszenia posiadania wymienionych nieruchomości nastąpiło na podstawie decyzji Urzędu Miasta K. z dnia 3.04.1991 r. Nr (...) oraz protokołem zdawczo-odbiorczym spisanim w K. w dniu 6.08.1991 r.”

Pozwany Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa, zarzucając brak legitymacji czynnej, albowiem powodowe stowarzyszenie nie jest tożsame ze stowarzyszeniem ujawnionym w ww. księgach wieczystych, które nabyło objęte nimi nieruchomości jeszcze w XIX w. oraz brak legitymacji biernej, co wynika z faktu, że Skarb Państwa nie jest właścicielem spornych nieruchomości.

Wyrokiem z dnia 24 marca 2015 r. Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu, stosownie do wyniku sporu.

Sąd Okręgowy ustalił w szczególności, że Stowarzyszenie (...) powstało i działało w K. od 1896 r. Po zakończeniu II wojny światowej Wojewoda (...) – decyzją z dnia 3 czerwca 1949 r. – zarządził rozwiązanie Stowarzyszenia, a odwołanie od tej decyzji zostało oddalone przez Ministerstwo Administracji Publicznej. W konsekwencji rozwiązania Stowarzyszenia powołany został jego likwidator, który na mocy aktu notarialnego z dnia 3 lipca 1951 r. (Rep. Nr (...)) przeniósł nieodpłatnie własność nieruchomości należących do ww. Stowarzyszenia, położonych przy ul. (...) w K. na rzecz Skarbu Państwa. Po 1989 r. grupa osób skupionych wokół żyjących jeszcze członków zlikwidowanego Stowarzyszenia (...) dokonała jego „reaktywacji”. W konsekwencji postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Krakowie z dnia 24 maja 1990 r. doszło do rejestracji Stowarzyszenia (...) w K., które z miało być kontynuatorem rozwiązanego uprzednio, realizującego te same cele i formy działalności. Po nabyciu osobowości prawnej powodowe Stowarzyszenie wystąpiło do Ministra Spraw Wewnętrznych o unieważnienie decyzji, którą w 1949 r. rozwiązano poprzednie stowarzyszenie. Decyzją z dnia 9 lipca 1990 r. Minister uchylił decyzję Wojewody (...) z dnia 3 czerwca 1949 r. o rozwiązaniu Stowarzyszenia (...). Powodowe Stowarzyszenie wystąpiło do Sądu z pozwem o stwierdzenie nieważności umowy notarialnej z dnia 3 lipca 1951 r. W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...) uznał roszczenie pozwu. Prawomocnym wyrokiem z dnia 11 grudnia 1990 r. (sygn. akt I C 591/90) Sąd Wojewódzki w Krakowie unieważnił ww. umowę. Na podstawie tego wyroku sąd wieczystoksięgowy wykreślił z księgi wieczystej Skarb Państwa, jako właściciela nieruchomości wpisując powodowe Stowarzyszenie. Decyzją z dnia 3 kwietnia 1991 r. Prezydent Miasta K. orzekł o przywróceniu zarządu budynkami przy ul. (...) powodowemu Stowarzyszeniu z dniem 1 maja 1991 r., co odbyło się na podstawie protokołów zdawczo-odbiorczych z 6 i 30 sierpnia 1991 r. Aktualnie Stowarzyszenie (...) w K. figuruje w księdze wieczystej nr (...) jako właściciel działki ewidencyjnej nr (...) położonej przy ul. (...) w K. oraz w księdze wieczystej nr (...) jako właściciel działek ewidencyjnych nr (...) położonych przy ul. (...) w K.. Decyzją z dnia 29 października 2014 r. Minister Spraw Wewnętrznych – po rozpoznaniu wniosku powodowego Stowarzyszenia – zmienił, z uwagi na słuszny interes strony i interes społeczny, decyzję z dnia 9 lipca

1990 r. uchylającą decyzję (...) Urzędu Wojewódzkiego Wydział Społeczno-Polityczny z dnia 3 czerwca 1949 r. o rozwiązaniu Stowarzyszenia (...) i stwierdził jej nieważność.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, Sąd Okręgowy uznał powództwo za bezzasadne. Sąd pierwszej instancji podzielił zarzut strony pozwanej o braku legitymacji czynnej, a to wobec nieistnienia podstaw prawnych do przyjęcia, że powodowe stowarzyszenie jest następcą prawnym stowarzyszenia o tożsamej nazwie, ujawnionego w księgach wieczystych. Co więcej, nawet gdyby taką kontynuację przyjąć, powództwo byłoby bezzasadne z uwagi na ujawnienie w księdze wieczystej jako właściciela stowarzyszenia, które zdaniem strony powodowej zostało reaktywowane. Sąd pierwszej instancji za słuszny uznał także zarzut braku legitymacji biernej Skarbu Państwa, który nie jest właścicielem spornych nieruchomości.

Wyrok powyższy zaskarżyła apelacją strona powodowa, wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Apelujący zarzucił: 1) nierozpoznanie istoty sprawy poprzez całkowite pominięcie skutków prawnych stwierdzenia nieważności decyzji Urzędu Wojewódzkiego (...) z dnia 3 czerwca 1949 r., dokonanej decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych nr(...)z dnia 29 października 2014 r. i uzupełnionej postanowieniem z dnia 2 grudnia 2012 r. w zakresie odnoszącym się do ciągłości prawnej Stowarzyszenia (...), które to akty prawne stanowią potwierdzenie ciągłości prawnej Stowarzyszenia; 2) nierozpoznanie istoty sprawy w następstwie pominięcia oceny prawnej i skutków prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. akt I C 591/90 w aspekcie treści żądania pozwu; 3) naruszenie art. 2 prawa o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 r. poprzez nieuwzględnienie tego, że członkowie Stowarzyszenia, które zostało rozwiązane wbrew prawu, byli uprawnieni do odtworzenia struktury organizacyjnej dawnego stowarzyszenia w następstwie uchylenia, a później unieważnienia decyzji administracyjnej, którą to Stowarzyszenie uprzednio rozwiązano; 4) naruszenie art. 30 prawa o stowarzyszeniach poprzez uznanie, że przepis ten wykluczał wybór władz stowarzyszenia i rozpoczęcie przez to Stowarzyszenie działalności bez zachowania trybu określonego tym przepisem, aczkolwiek przepis ten nie ma zastosowania w stanie faktycznym sprawy; 5) naruszenie art. 496 k.c. i art. 497 k.c. poprzez odmowę zastosowania tych przepisów; 6) naruszenie art. 365 k.p.c. poprzez pominięcie w rozważaniach tego, że skutkiem wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. I C 951/90 był obowiązek Skarbu Państwa „zwrotnego” przeniesienia na powodowe Stowarzyszenie prawa własności nieruchomości, skoro Skarb Państwa uznał słuszność roszczenia o unieważnienie aktu notarialnego, którym uprzednio nabył własność nieruchomości Stowarzyszenia po jego rozwiązaniu oraz faktycznie przekazał nieruchomości stronie powodowej; 7) naruszenie art. 365 k.p.c. przez nieuwzględnienie tego, że Sąd orzekający w tej sprawie jest związany treścią wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie w sprawie I C 591/90; 8) naruszenia art. 233 §1 k.p.c. i art. 328 §2 k.p.c. w sposób opisany w uzasadnieniu apelacji.

W odpowiedzi na apelację strona pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności wskazać należy, iż wszelkie okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia były w sprawie bezsporne, wobec czego Sąd Apelacyjny ustalenia Sądu pierwszej instancji w tym zakresie przyjął za własne.

Za nietrafione uznać należało zarzuty nierozpoznania przez Sąd Okręgowy istoty sprawy. Sąd ten zbadał bowiem zarówno podstawę materialną żądania pozwu, jak i merytoryczne zarzuty strony pozwanej. Sąd pierwszej instancji ocenił również dokumenty w postaci decyzji administracyjnych oraz wyroku Sądu Wojewódzkiego w Krakowie w sprawie I C 591/90. Fakt, że ocena tych dowodów doprowadziła Sąd do innych niż oczekiwane przez stronę powodową wniosków, nie oznacza nierozpoznania istoty sprawy, a mogłyby być ewentualnie podstawą do sformułowania zarzutów naruszenia art. 233 §1 k.p.c. lub przepisów prawa materialnego, co zresztą skarżący w swoim środku odwoławczym uczynił.

Chybiony okazał się także zarzut naruszenia art. 233 §1 k.p.c. oraz art. 328 §2 k.p.c. Pamiętać należy o tym, że skuteczne powołanie się na naruszenie przepisów prawa procesowego wymaga wykazania nie tylko samego faktu uchybienia przepisom prawa, ale również jego wpływu na rozstrzygnięcie sporu. W rozpoznawanej sprawie treść dokumentu w postaci decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lipca 1990 r. była dla istoty sprawy irrelevantna, chociażby z tego względu, że wydana została już po zarejestrowaniu powodowego stowarzyszenia. Nie można też zgodzić się z tym, że Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę treści wyroku Sądu Wojewódzkiego w Krakowie w sprawie I C 591/90. Gdyby tak było w rzeczywistości, konstatacja o braku legitymacji biernej Skarbu Państwa pozbawiona byłaby podstaw.

Za oczywiście niesłuszny uznać należało również zarzut naruszenia art. 365 k.p.c. W argumentacji Sądu pierwszej instancji trudno doszukać się przesłanek świadczących o zignorowaniu mocy wiążącej wyroku z 11 grudnia 1990 r. Fakt, że w procesie tym jako powód występowało nowo zarejestrowane Stowarzyszenie (...), a strona pozwana uznała powództwo, nie przesądza o tożsamości obu stowarzyszeń. Nie można bowiem zapominać, że z powództwem opartym na przepisie art. 189 k.p.c. może wystąpić nie tylko strona danego stosunku prawnego, ale każdy, kto wykaże swój interes prawny.

Wbrew zarzutom apelacji Sąd pierwszej instancji nie naruszył również przepisów prawa materialnego.

W rozpoznawanej sprawie bezspornym było, że w księgach wieczystych urządzonych dla spornych nieruchomości jako właściciel wpisane jest Stowarzyszenie (...) w K.. Wpis ten zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t. jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 707 ze zm.) korzysta z domniemania zgodności z prawem. Domniemania tego stronie powodowej wzruszyć się nie udało. Wyrok Sądu Wojewódzkiego w Krakowie z dnia 11 grudnia 1990 r. mimo wadliwie sformułowanej sentencji był w istocie orzeczeniem ustalającym, wydanym na podst. art. 189 k.p.c. Nota bene, tak właśnie sformułowane zostało żądanie pozwu. Kodeks cywilny, także w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania ww. wyroku, możliwość unieważnienia umowy ograniczał wyłącznie do sytuacji, o której mowa w art. 388 §1 k.c. Orzeczenie ustalające nieważność czynności prawnej ma charakter deklaratoryjny i wywołuje skutek *ex tunc*, co oznacza, że dana czynność była nieważna już w chwili jej dokonania, a co za tym idzie nie wywołała żadnych skutków prawnych. Podkreślić należy, że mimo zmiany stanu prawnego między datą zawarcia umowy a dniem stwierdzenia jej nieważności, konsekwencje nieważności czynności prawnej są takie same w świetle art. 58 k.c., jak i art. 40 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. Nr 34, poz. 311). Analogiczna sytuacja zachodzi zresztą także w sferze nabycia własności. Art. 155 §1 k.c., podobnie jak art. 43 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Prawo rzeczowe (Dz. U. Nr 57, poz. 319 ze zm.) przewiduje obligacyjno-rzeczowy skutek zawarcia umowy przenoszącej własność rzeczy oznaczonej co do tożsamości. Nieważność umowy oznacza zatem, że nie wywołała ona żadnych skutków rzeczowych, w konsekwencji czego własność rzeczy nie przeszła na nabywcę. Skoro więc przenosząca własność spornej nieruchomości umowa z dnia 3 lipca 1951 r. była nieważna, Skarb Państwa nie nabył tego prawa, a zatem nie można od strony pozwanej domagać się złożenia oświadczenia o treści wskazanej pozwem. W rozpoznawanej sprawie nie znajdzie zastosowania art. 497 k.c. w zw. z art. 496 k.c., który dotyczy prawa zatrzymania w przypadku obowiązku zwrotu świadczeń w przypadku nieważności umowy wzajemnej. Po stronie nabywcy nie powstaje obowiązek świadczenia, skoro nigdy nie nabył prawa własności, albowiem czynność prawna nie wywołała skutków rzeczowych, a nie tylko obligacyjnych. W konkluzji powyższych rozważań dojść należało do przekonania o skuteczności zarzutu pozwanego w kwestii braku legitymacji biernej.

Już z tych względów zaskarżony wyrok uznać należałoby za odpowiadający prawu. Dla porządku jedynie stwierdzić należało, że podniesione w apelacji zarzuty kwestionujące zapatrywanie Sądu Okręgowego o braku tożsamości między powodowym stowarzyszeniem a stroną umowy z dnia 3 lipca 1951 r. nie zasługują na uwzględnienie. Sąd drugiej instancji w obecnym składzie w pełni podziela pogląd prawny zaprezentowany w tym względzie w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 lutego 2015 r. w sprawie I ACa 1592/14, a przytoczony w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia, także co do zastosowania przepisów art. 2 i 30 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (t. jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 1393). Podniesione w tym zakresie zarzuty i argumenty stanowią jedynie nieskuteczną polemikę z przekonującymi wywodami Sądu Okręgowego. W tej sytuacji zbędnym wydaje się powielanie argumentacji zawartej w ww. orzeczeniach, tym bardziej, że nawet przyjęcie trafności poglądu skarżącego nie mogłoby doprowadzić

do wydania rozstrzygnięcia zgodnego z jego oczekiwaniami. Po pierwsze, Skarb Państwa nie jest biernie legitymowany w sprawie. Po wtóre, jak słusznie zauważa Sąd pierwszej instancji, przyjęcie tożsamości powodowego stowarzyszenia z tym będącym stroną umowy z 1951 r. oznaczałoby, że strona powodowa już jest ujawniona zgodnie z prawem jako właściciel w księgach wieczystych obejmujących sporne nieruchomości.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

Za podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, które po stronie pozwanej ograniczyły się do wynagrodzenia radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa przyjęto art. 98 §1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 §1 k.p.c. oraz §6 pkt 7 w zw. z §13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t. jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 461).

SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Krzysztof Sobierajski SSA Marek Boniecki